

Forebyggende Etterretning til bekjempelse av cannabis

En teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (OPPG300)

Politihøgskolen

2015

Kand.nr : 700 og 723

Antall ord: 7643

Forord

Vi vil veldig kort takke lærere ved PHS for samarbeid og åpne dører. Spesielt vil vi takke Elisabeth Myhre Lie og Tor-Geir Myhrer for faglig diskusjoner, engasjement, og hjelp. Vi vil også takke Anne Marie Berg for oppgaveveiledning.

Vi ønsker å takke Asker og Bærum politidistrikt for at vi fikk lov til å bruke dem som eksempel i vår oppgave, når det gjelder cannabisproblematikken oppimot ungdomsundersøkelsen.

Politidirektoratet v/Kittelsbye skal ha en takk for at vi fikk bruke illustrasjoner fra Etterretningsdoktrinen, og for faglig svar på mail.

Tilslutt vil vi takke våre to mødre for tålmodig korrekturlesning. Samt hjelp til modellutvikling.

Innhold

Forord	1
1.0 Innledning.....	4
Avgrensning og begrepsavklaring.....	6
2.0 Metode.....	7
Forforståelse	7
Litteraturinnsamling og kildekritikk	8
3.0 Etterretningsbasert forebygging	10
3.1 Lovverk som regulerer etterretningsmetoden	10
Ingen lovhjemmel.....	10
Riksadvokatens rundskriv og grensen til straffeprosessloven.....	10
Politiregisterloven og politiregisterforskriften	11
3.2 Bruk av etterretningsmetoden	12
Etterretning på stasjonsnivå	12
Utfordringer ved metoden	13
Gjennomføring	15
Innrette lede og prioritere	15
Planlegge	16
Innhenting.....	16
Hvorfor ikke POP?	18

3.3 Publikumsrettet politiarbeid og forebyggende tiltak	19
Problemeier og publikum	19
Etisk dilemma.....	20
Forebyggende tiltak.....	21
Forebyggende Etterretningsmodell	24
4.0 Konklusjon	25
Bibliografi	27
Vedlegg	30

1.0 Innledning

Cannabisbrukere er en mangfoldig gruppe. Noen vektlegger det opposisjonelle og motkulturelle elementet. Andre vektlegger det kreative og avslappende. Noen synes det er gøy og spennende å bryte loven (Sandberg & Pedersen, 2010). Politiet må derfor ha bred kunnskap for å kunne forbygge cannabisbruk.

I praksisåret ved Asker og Bærum politidistrikt ble vi kjent med problemene knyttet til cannabisbruk blant videregående elever gjennom Ungdataundersøkelsen 2014 som vi fikk presentert. Denne viste at nøkkeltallene lå markant over det nasjonale gjennomsnittet på de spørsmålene som omhandlet tilgang og bruk av alkohol og cannabis. Vi pratet med ungdomspatroljen ved Bærum politistasjon, og de sa at tallene bekreftet det de allerede hadde en mistanke om. Ungdomspatroljen mente at de reelle tallene muligens er enda høyere enn det som kommer fram i undersøkelsen. Politidirektoratet har fremlagt en rapport som viser at cannabisbeslag var rekordhøyt i 2009, noe som indikerer en omfattende spredning av cannabis (Politidirektoratet, 2011, s. 6).

Ungdataundersøkelsen satte fokus på ungdom fra Asker og Bærum. Pedersen (1998, s. 15) skriver at på vestkanten bor det overvekt av den delen av befolkningen som har høyere utdanning og høyt inntektspotensial; den nasjonale overklassen. I tillegg skriver han at «den velstående vestkanten [...] utmerker seg med et høyfrekvent alkoholkonsum. Bruken av hasj følger langt på vei samme mønster.» (Pedersen, 1998, p. 15). I sine studier av ungdomskulturen på vestkanten fant han et levesett «knyttet til rikelig med stimuli og inntrykk, en rekke valgsituasjoner, samt høy grad av sosialitet og selskapelighet. [...] kombinert med lav foreldrekontroll» (Pedersen, 1998, p. 18). Han skriver videre at foreldre ikke sjelden reiser bort og lar barna (tidlig i tenårene) være hjemme alene en helg i «villa med fullt barskap» (Pedersen, 1998, p. 18). Legaliseringsdebatten er i vinden i disse dager, og dette kan også bidra til at hasj og marihuana har blitt ufarliggjort blant både ungdom og foreldre (Halvorsen & Vedeler, 2014). Vi anser i aller høyeste grad Asker og Bærum som en del av vestkanten. I praksisåret erfarte vi det samme som Pedersen beskriver i sin artikkel. Det var til tider vanskelig å få foreldre på banen, spesielt med tanke på bekymrings samtalen.

Vi gjorde oss mange tanker om hvordan disse problemene arter seg, og hvordan politiet skal og bør jobbe for å hindre at slike cannabisproblemer fortsetter. Vi undret oss over hvorfor

problemet var så stort nettopp i dette distriktet, og hva vi som politi kan gjøre for å forebygge cannabisbruk blant elever på videregående.

I Politiloven § 1, 2. ledd står det at politiet skal drive forebyggende virksomhet, og i § 2 nr. 2 står det at vi skal forebygge kriminalitet (Politiloven, 1995). Videre sier riksadvokaten i sitt rundskriv nr. 2/2014 om narkotikasaker, at vi skal prioritere alternative straffereaksjoner ved bruk av narkotika blant barn og ungdom (Riksadvokaten, 2014). Narkotika er en del av hverdagskriminaliteten, ifølge Stortingsmelding 42 (2005) skal politiet rette innsatsen for bekjempelse av hverdagskriminalitet mot barn og ungdom som er i risikozonen for å begå kriminalitet.

Lie (2011, ss. 324-327) skriver at for å kunne forebygge, må politiet jobbe kunnskapsbasert, altså ha fersk kunnskap om kriminalitetsproblemet. Dette har skapt konflikter, da politiansatte mener at de allerede jobber kunnskapsbasert, ved hjelp av erfaringer. Forskere på sin side mener at politiet ikke jobber med vitenskapelig analytisk kunnskap, og at erfaringsbasert kunnskap kan skape en jegerkultur og føre til beslutningsfeil.

Politidirektoratet (2011, s. 18) skriver at «...politiet skal benytte problemorientert politiarbeid (POP) som metode i det kriminalitetsforebyggende arbeidet.» Gundhus (2009), forklarer at POP som arbeidsmetode er vanskelig å knytte til et narkotikaproblem. Bakgrunnen for dette slik vi ser det, er at narkotika ikke er et publikumprioritert kriminalitetsområde. Vi ser på det som er større samfunnsproblem der publikum ikke nødvendigvis kommer til politiet med problemet, men hvor problemet likevel går utover publikum. Gundhus forklarer at etterretning vanligvis ikke brukes på stasjonsnivå, på bakgrunn av et veldig stort fokus på enkeltpersoner og straffesaker.

Vi ser at det er store likheter mellom etterretningsprosessen slik den forklares i den nye etterretningsdoktrinen og KATE-modellen som er problemanalysen i POP-metoden (Politidirektoratet, 2014; Lie, 2011).

Fordi cannabis har blitt så utbredt på vestkanten av Oslo ønsker vi derfor å undersøke om etterretningsmetoden kan brukes på et stasjonsnivå for å hinde narkotikabruk. Derfor lyder vår problemstilling:

På hvilken måte kan etterretning som metode brukes for å forebygge videre cannabisbruk blant videregående elever?

Avgrensning og begrepsavklaring

I denne delen skal vi gå nærmere inn på nøkkelord i problemstillingen og definere hva vi legger i begrepene vi benytter oss av i oppgaven.

Etterretning er definert som følgende: «en styrt prosess, bestående av systematisk innsamling, analyse og vurdering av informasjon om personer, grupper og fenomener for å danne grunnlag for beslutninger.» (Politidirektoratet, 2014, s. 18). Hvis vi ser på definisjonen av etterretning, ser vi at den passer med vitenskapelig analytisk kunnskap.

Forebygging er definert i Lie (2011, s. 21) som: «...å være i forkant og forhindre av noe negativt skjer.» For oss vil forebyggingen dreie seg om å forhindre videre cannabisbruk.

Med *videre cannabisbruk* menes i oppgaven ungdom som allerede bruker cannabis, og innebærer ikke ungdom som er i risikozonen for å bli førstegangsbukere. Ungdom som er i risikozonen for å bruke cannabis for første gang er det vanskelig for politiet alene å avdekke. Dette er et fokusområde for politiet, men vi mener at ved å stanse videre bruk vil dette også ha en avskrekkende virkning for potensielle førstegangsbukere. Med *cannabis* mener vi hasj og marihuana.

Videregående elever: Ikke alle elever i videregående skole har fulgt normert studieløp, men vi har valgt å avgrense dette til å gjelde ungdom i aldersgruppa 16-19 år.

I oppgaven bruker vi «*Stasjonsnivå*» og «*Seksjonsnivå*». Med «*stasjonsnivå*», viser vi til forebyggende-, ordens-, og etterforskningsarbeid, hvor beslutninger tas av avdelingssjefene, og der det jobbes med hverdagskriminalitet. Med «*seksjonsnivå*», viser vi til spesialseksjoner, som arbeider med alvorlig organisert kriminalitet. Og arbeidet utføres ved bruk av utradisjonelle arbeidsmetoder. (Gundhus, 2009)

POP, *problemorientert politiarbeid*, er per i dag den førende arbeidsmetoden for å identifisere og kartlegge et kriminalitetsbilde, og deretter jobbe forebyggende ved hjelp av eksterne samarbeidspartnere (Lie, 2011). Vi ønsker å rette fokus på etterretning som metode, da vi mener dette gir bedre oversikt over et narkotikaproblem.

Vårt mål med oppgaven er å sette fokus på måten politiet arbeider kunnskapsbasert. Vi erkjenner at mye av det vi foreslår allerede utføres i politiet i Norge. Vi ønsker å sette fokus på en strukturering av etterretningsarbeidet, på stasjonsnivå, som skal bedre forebygging av

cannabisbruk. Hvordan det skal forebygges skal vi forklare ved hjelp av definering av problemeier, og iverksetting av personorientert og lokalorientert forebyggende tiltak.

2.0 Metode

Utgangspunktet for denne oppgaven er problemstillingen. Problemstillingen er et resultat av vår forforståelse, og setter begrensinger for hva slags litteratur vi søker etter.

Forforståelse

Den kunnskapen og de erfaringene vi har med oss fra før, avgjør forforståelsen vår (Thurén, 2009, s. 66), og preger måten vi ser virkeligheten på. Thurén legger forforståelse til hermeneutikken, som er læren om hvordan vi tolker. Den hermeneutiske sirkelen er en god metode for å komme frem til bedre forforståelse, og overvinne fordommer. Sirkelen, eller spiralen, forklares ved at vår oppfattelse av noe stadig endres, fordi vi lærer noe nytt om tema (Dalland, 2012, s. 58).

Vårt utgangspunkt for denne oppgaven er ungdomsundersøkelsen vi fikk presentert i praksisåret (Ungdata, 2014). Vi er begge godt kjent i distriktet, og kjenner til mulighetene og utfordringene som distriktet byr på i forhold til forebygging. Vi er begge interessert i fagfeltet som oppgaven ligger under, både med tanke på forebyggende og etterretning som metode for å innhente informasjon om kriminalitet.

Erfaringer vi gjorde oss i praksisåret er for eksempel at patruljeringen kan gjøres mer målrettet, og på bakgrunn av informasjon fra etterretning og ikke «hobby-analytiker-info». Et eksempel på dette er at det kjøres veldig mye i de samme områdene, og langs hovedårene. Dette på tross av at vi vet at det brukes en del narkotika i de mindre boligfeltene, hvor det er preget av «hjemme-røyke-lag». Ved å snakke med andre studenter som har vært i andre distrikter, har vi fått bekreftet at det blir ikke kjørt noe særlig i boligområder der heller. Vår erfaring er også at selv om det ble gjennomført en del bekymringsamtaler etter anmeldelse, var det ikke noe særlig samarbeid mellom forebyggende og det operative. I alle fall ikke som vi studenter klarte å observere. Spesielt i forhold til hvilke ungdommer og ungdomsgrupper det skulle fokuseres på.

Før vi startet på oppgaven, satt vi med en følelse av at det ikke brukes noe særlig etterretning fordi det er for ressurskrevende, noe som også er tilfelle. Det vi stusser litt over er at den førende metoden for kunnskapsbasert politiarbeid er POP (Lie, 2011), og vi er usikker på om

dette er mer ressurs sparende enn etterretning. Etter at vi har lest om etterretning og satt oss inn i etterretningsdoktrinen, tror vi at målrettet innhenting av etterretningsinformasjon ikke trenger å være ressurskrevende, så lenge prinsippene følges.

Et mulig problem ved at vi brenner for distriktet og fagfeltene, er at vi ville lete etter informasjon og litteratur som bekrefter våre hypoteser og problemstilling i stedet for å lete etter informasjon som reflekterer flere sider av saken. Vi har forsøkt å være oss dette bevisst, og har hatt fokus på at litteraturen skal belyse hele saken.

Litteraturinnsamling og kildekritikk

Vi har brukt ulike metoder for å innhente informasjon. Litteraturen har vi lånt på biblioteket på Politihøgskolen i Oslo. For å komme frem til best mulig informasjon, kontaktet vi de faglærerne ved Politihøgskolen som var ansvarlig for forebyggende, orden og etterretning, for å få innspill og tips.

Vi søkte også på bibliotekets nettside «bibsyst» på søkeordene «narkotika», «etterretning» og «POP/problemorientert politiarbeid». Samtidig gikk vi metodisk til verks i referanselistene i bøkene vi allerede kjente til, og lette etter kilder som kunne belyse problemstillingen.

Problemstillingen vi har valgt har gitt oss en liten utfordring. Bakgrunnen for dette er at det ikke finnes mye litteratur om bruken av etterretning. Litteraturen som allerede finnes beskriver etterretning som noe «mystisk» som kun skal brukes av spesialtjenester eller på et militært forsvarsplan. Dette ble bekreftet av at informasjonen var knyttet til emnet spionasje på biblioteket. Dette har gjort det litt vanskelig å finne relevant informasjon som kan bekrefte eller avkrefte at etterretning kan brukes på ett stasjonsnivå, og på hvilket nivå etterretningsinformasjonen kan brukes til å forbygge ungdomskriminalitet.

Etterretningsdoktrinen (2014) ble presentert på starten av 3. studieår. Vi skjønnte at dette var veldig gunstig for oppgaven med tanke på at etterretning som metode ble strukturert, og at det da ble lettere og anvende etterretning som metode i oppgaven. Doktrinen er relevant til oppgaven da den illustrerer prinsippene i etterretning, og den er pålitelig da det er Politidirektoratet som har utviklet den. Et minus ved doktrinen er at den også legger seg på et seksjonsnivå. Vi har hatt kontakt med prosjektleder Kittelsbye på mail, og hun har bekreftet at prinsippene i doktrinen kan benyttes på et stasjonsnivå og i et ungdomsforbyggende øyemed. Vi har fått tillatelse fra politidirektoratet til å bruke tabell 5, figur 11 og figur 7 fra

etterretningsdoktrinen. Disse er vedlagt oppgaven vår som henholdsvis vedlegg 1, 2 og 3. Tabell 5 viser ansvar og oppgaver i etterretningsprosessen. Figur 11 viser etterretningsprosessen i sammenheng med tiltak. Figur 7 viser sammenhengen mellom beslutningsstøtte, prioriterte etterretningsbehov og informasjonsbehov.

Boken til Gundhus (2009), hentet fra Lie sin pensumbok, handler om bruken av etterretning på seksjonsnivå og POP på stasjonsnivå. Boken er relevant for å beskrive bruken, og politibetjentene sine tankeganger på bruken av metodene. Boken er fra 2009, og er derfor gyldig i forhold til veldig mye litteratur om fagområdet, da mye av eksisterende litteratur ikke lenger er relevant. Et minus er at boken i utgangspunktet skulle se på IKT i politiet og da ble bruken av metodene en sekundær informasjonskilde.

Boken «Cannabiskultur» (2010) har vi brukt for å belyse problemer ved å «jage» cannabisbrukere. Oppgaven skal belyse forebygging i denne brukergruppen. Boken er relevant til vår problemstillingen, men vi mener at «Cannabiskultur» ikke dekker den komplekse gruppen cannabisbrukere som vestkanten av Oslo har.

Ungdataundersøkelsen (2014) har vi som nevnt i innledningen brukt som en plattform for å påstå at cannabis er utbredt blant Asker- og Bærumsungdom. Ungdataundersøkelsen er anonym og gir ikke informasjon om hvem som bruker cannabis, og heller ikke når disse elevene bruker stoffet. Undersøkelsen er besvart av ungdommen selv. Vi er kritiske til undersøkelsen. Bakgrunnen for dette er at ungdommen som sliter mest på skolen blir skrevet ut av skolen før 1. desember, da vil de ikke få tilbud om å delta i undersøkelsen. Da Asker og Bærum ble spurt, manglet tall fra sammenlignbare kommuner, i forhold til gjennomsnitt i Norge. Spesielt er det kritikkverdig at Bergen sine tall ikke kom med i undersøkelsen. Likevel tror vi at tallene er høyere på vestkanten av Oslo, inkludert Asker og Bærum enn i resten av Norge, og vil fortsatt bruke undersøkelsen som plattform.

Vi har i tillegg brukt artikler som omhandler problematikken rundt cannabisbruk, og utfordringene det gir. Artikkene bygger på ungdatabundersøkelsen. Samtidig er vi oppmerksom på at vår innhenting av artiklene, kan være en form for bekreftelsesbias, men vi har fokusert på å finne balansert informasjon.

3.0 Etterretningsbasert forebygging

I denne delen av oppgaven skal vi først se på etterretning som metode for å kartlegge og identifisere problemområder, samt utfordringer og begrensninger ved metodebruken. Deretter skal vi se på mulighetene og utfordringene ved å forebygge videre bruk av cannabis på bakgrunn av etterretningsproduktet. Underveis i oppgaven vil vi komme med eksempler fra et konstruert problem for å illustrere prosessen.

3.1 Lovverk som regulerer etterretningsmetoden

Fordi det ikke eksisterer så mye litteratur om etterretning, vil vi her plassere etterretning innenfor de juridiske rammene.

Ingen lovhjemmel

Etterretningsarbeid er i utgangspunktet en metode som ikke er lovfestet. Deler av politiets etterretningsarbeid er allikevel regulert i lov og forskrift. Det er viktig at politiet er klar over formålet med etterretningsarbeidet. Det er to hovedgrunner til å drive med etterretningsarbeid; etterforskning og forebygging. (Politidirektoratet, 2014). Når etterretningen avdekker et straffbart forhold som retter seg mot en konkret mistenkt, vil rettsreglene som styrer etterforskning som virksomhet være gjeldene. Dette vil vi diskutere mer under avsnittet om riksadvokatens rundskriv. (Riksadvokaten, 1999)

På en måte kan vi si at etterretningsarbeid for å kunne jobbe forebyggende ligger under den alminnelige handlefriheten, på samme måte som spaning. (Bjerknes & Johansen, 2009). I etterretningsdoktrinen (2014, s. 22) står det at begrepet etterretning brukes «uavhengig av om informasjonsinnhenting foregår i forbindelse med forebyggende arbeid, etterforskning eller andre politimessige formål.»

Riksadvokatens rundskriv og grensen til straffeprosessloven

Riksadvokaten sier i sitt rundskriv at det: «Avgjørende for om en virksomhet er etterforskning er dens formål. Er siktemålet å avklare om straffbart forhold finner eller har funnet sted, og i tilfelle hvor, når og hvem som er ansvarlig, er virksomheten å anse som etterforskning.» (Riksadvokaten, 1999).

Det er med andre ord viktig for en tjenesteperson å vite hensikten bak etterretningsarbeidet. Hvis hensikten er å avdekke et straffbart forhold vil reglene for etterforskning etter straffeprosessloven være gjeldene. Hvis hensikten er å kartlegge og identifisere et miljø,

fenomen eller gruppe for å kunne forebygge brudd på straffeloven, vil ikke grensen til etterforskning være overtrådt. I det tilfelle hvor etterretningsarbeidet avdekker straffbare forhold vil videre undersøkelse om dette forhold være ansett som etterforskning. (Politidirektoratet, 2014).

Vi vil i tillegg legge vekt på at etterretningsarbeid som utføres med forebygging som formål, i stor grad bør følge de samme bestemmelsene. Hensikten er å sikre arbeidet i de tilfeller der etterforskning påbegynnes på et senere tidspunkt. Et minste krav er at objektivitetskravet som ligger i straffeprosesslovens §226 ligger som et grunnprinsipp for alt politiarbeid. (Straffeprosessloven, 1981). Følgelig vil notoritet være viktig når etterretning utføres i forebyggende øyemed. Mye av bakgrunnen for dette ligger i at påtalemyndigheten også må gis muligheten til å vurdere informasjonen som politiet innehar. Dette gjelder både den planlagte og ikke-planlagte informasjonen (Politidirektoratet, 2014, s. 62).

Politiregisterloven og politiregisterforskriften

Selv om ikke metoden etterretning nødvendigvis er lovregulert, vil bruken av informasjonen, herunder lagring og videreformidling, være regulert av politiregisterloven og politiregisterforskriften (Politiregisterloven, 2010) og (Politiregisterforskriften, 2013). Formålet med politiregisterloven og politiregisterforskriften er å effektivisere politimessige formål og oppgaver. Politimessige formål er etter loven blant annet kjent som forebyggende oppgaver.

I politiregisterlovens §§ 4 og 5 står det at opplysninger som kommer fra politiarbeid kun skal brukes til politimessige formål. Det er i tillegg et krav om at de opplysninger som skal behandles innad i politiet må være nødvendig og brukes enten til en konkret straffesak, kriminalbekjempelse utenfor straffesak, eller for å ivareta en enkelt persons sikkerhet. (Politiregisterloven, 2010). Det er med andre ord et krav om formålsbestemthet og nødvendighet i all behandling av opplysninger i politiet.

Forebygging er, som forklart i innledningen, en av hovedmetodene innenfor politiets kriminalitetsbekjempelse. Politiregisterloven og forskriften setter, slik vi tolker det, ingen begrensninger i forhold til lagring av etterretningsinformasjon i et forebyggende perspektiv. Loven sier klart i § 5 nr. 2 at lagring av informasjon/opplysninger om enkeltpersoner til bruk i kriminalbekjempelse utenfor den enkelte straffesak er mulig når personen «er knyttet til et

miljø hvor en vesentlig del av virksomheten består i å begå lovbrudd... Dette gjelder selv om personen er under den kriminelle lavalder...» (Politiregisterloven, 2010).

Politiregisterloven legger derimot ned en del krav til opplysningenes kvalitet. Opplysninger må være relevante til behandlingen, korrekte og oppdaterte, og det skal ikke lagres lenger enn nødvendig. Spesielt i et kriminalitetsbekjempende formål utenfor straffesak, herunder forebygging, skal kildens pålitelighet og opplysningens holdbarhet registreres. Loven gir på bakgrunn av § 5 nr. 2 tilgang til å registrere disse opplysningene i et kriminaletterretningsregister i § 11. (Politiregisterloven, 2010).

Alle politiutdannede kan gis tilgang til opplysninger når det er hensiktsmessig i politimessige formål. I tillegg må det være et tjenestemessige behov, og dette gjelder når politiansatte vil treffe en mer riktig avgjørelse og utføre en mer effektiv og hensiktsmessig tjeneste.

Utlevering til andre offentlige etater og institusjoner kan foregå hvis det vil være nødvendig i et forebyggende perspektiv. Herunder barnevern, utekontakt, skole mv.

(Politiregisterforskriften, 2013). Taushetsplikten er heller ikke til hinder for at etater som er med i et tverrfaglig samarbeid deler informasjon med politiet for å avverge straffbare handlinger (Myhrer, 2014, s. 29).

Kapittel 47 i politiregisterforskriften omhandler regelverket rundt kriminaletterretningsregisteret. Formålet med kriminaletterretningsregisteret er å forebygge, avdekke og stanse kriminalitet. Kapitlet utdyper behandlingen av etterretningsopplysninger. I Etterretningsdoktrinen (2014, s. 30) står det: «For å besvare prioriterte etterretningsbehov må det hentes inn informasjon fra ulike kilder.» Figur 7 i Etterretningsdoktrinen (Vedlegg 3), er bygget opp likt som prosjektmodulen i kriminaletterretningsregisteret. Politiregisterforskriften §47-4 regulerer hvem som kan registreres i registeret, og § 47-5 regulerer hva som kan registreres om disse personer (Politiregisterforskriften, 2013).

3.2 Bruk av etterretningsmetoden

I denne delen av oppgaven skal vi forklare hvordan vi ser for oss at etterretningsmetoden kan brukes på et stasjonsnivå, og spesielt på et forebyggende avsnitt.

Etterretning på stasjonsnivå

Vi starter med å avklare noen av begrepene fra etterretningsdoktrinen (2014), og hvordan vi vil bruke disse på stasjonsnivå. Begrepene er vist i vedlegg 1. «Beslutningstakeren» er

avsnittsleder. Med andre ord forebyggende-, etterforsknings- eller operativt avsnittsleder. Videre i oppgaven kommer vi til å referere til forebyggende avsnittsleder når vi skriver beslutningstaker. «Etterretningsenheten» er alle betjentene som er ute på patrulje, eller som jobber innad i avsnittet. Beslutningstakeren er en del av etterretningsledelsen. I doktrinen (2014, s. 27) står det følgende; «Etterretningsbehovet avklares og formuleres i dialog mellom beslutningstaker og etterretningsenheten». Etter at etterretningsbehovet er formulert, må det utnevnes en person som er ansvarlig for innhenting. Denne personen har ansvaret for at prinsippene, lovverket, og målet for innhenting overholdes. Etterretningsprosessen forklares som styring og prioritering, innhenting, analyse og vurdering og formidling (Vedlegg 1 og 2). Når vi snakker om etterretning og etterretningsinformasjon i denne oppgaven, gjelder det etterretning som beslutningsstøtte for å bistå forebyggende avsnittsleder i å forebygge videre cannabisbruk. Vi har valgt å kalle det Forebyggende Etterretning. Vi legger frem en modell senere i oppgaven.

Etterretning som vi ønsker å benytte oss av for å gi best mulig oversikt over et problemområdet, er «grunnleggende etterretning» som gir kunnskap over et område eller tema. Dette er en form for etterretning som må holdes oppdatert. I tillegg må vi benytte «måletterretning» som gir bedre oversikt over hvem og hva som bør prioriteres, og gir samtidig oversikt over når og hvor det skal prioriteres. (Politidirektoratet, 2014, s. 19).

På et stasjonsnivå ser vi for oss at forebyggende avsnittsleder, for eksempelvis bestiller etterretningsinformasjon om en skole som angivelig har et cannabisproblem. Operativt- og etterforsknings avsnittet bistår forebyggende personell ved å innhente informasjonen som skal hjelpe beslutningstager i å avgjøre hvilke tiltak som skal iverksettes for å hindre at problemet fortsetter. Innhentet informasjon analyseres og valideres, gjennom flere kilder og registersøk, før det utarbeides et etterretningsprodukt som videreformidles til beslutningstaker.

Utfordringer ved metoden

En utfordring ved metoden kan være at operativt- og etterforskningspersonell ikke får eierskap til målsettingen med etterretningen. Det er viktig å informere om at etterretningen ikke nødvendigvis skal produsere straffesaker, men hjelpe forebyggende å ta beslutninger som på best mulig måte forhindrer et videre cannabisproblem. Grunnen til dette er å hindre en «heksejakt», og hindre at det dannes «hobbyanalytikere». Vi ønsker å sette fokus på at informasjonen som samles i et kriminaletterretningsregister må verifiseres og analyseres av en ansvarlig analytiker (Bjerknes & Johansen, 2009, s. 329) slik at det kan gis et helhetlig

etterretningsprodukt til beslutningstakeren. Vi har også stilt et spørsmålstegn ved hvorvidt politikulturen vil tillate at etterretning blir brukt til et forebyggende formål. Tradisjonelt sett er etterretning brukt til å produsere straffesaker og til å «fange» kjeltringer. Der etterretning har blitt brukt til forebygging er dette på ganske grove saker. De som driver med etterretning ser på forebygging av kriminalitet blant unge som lite givende arbeid (Gundhus, 2009). Dette gjenspeiler seg i politilitteratur hvor etterretning i et forebyggende perspektiv er nevnt i forhold som gjelder grovere saker, og det ikke er nevnt brukt på stasjonsnivå og opp i mot ungdomskriminalitet. Dette kan dreie seg om et etisk dilemma, hvor mange av metodene som brukes i etterretning, vill være feil å bruke på unge (Rasch-Olsen, 2011).

Det er en interessant observasjon at politiloven og andre styringsdokumenter for politiet setter et så stort fokus på forebygging som metode, for å håndtere kriminalitet (Politiloven, 1995), mens politiet i Norge har en jegerkultur og handler ofte reaktivt (Lie, 2011). Det er en målsetting at norsk politi skal jobbe kunnskapsbasert, og at kunnskapen skal være vitenskapelig (Gundhus sitert i Lie, 2011, s. 324). Likevel er det en stor andel av politiet som jobber erfaringsbasert, og beslutninger ute i gaten tas gjerne med bakgrunn i egen erfaring. Gundhus (2009) Forklarer at fersk, konkret, levende informasjon, og informasjon basert på erfaring og magesfølelse er ansett som høyt rangert. Samtidig er analyse, statistikk, registeropplysninger og teoretisk kunnskap ansett som lavt rangert. Det strider imot hva etterretningsprosessen handler om (Politidirektoratet, 2014), der informasjon må analyseres og etterprøves av statistikker og teoretisk kunnskap. Dette taler for at etterretning som metode skal kunne tas i bruk blant de operative og forebyggende avsnittene. Når de jobber med kunnskap som kommer fra politiet selv, er det lettere å tilegne kunnskapen som sin egen (Gundhus, 2009).

En annet utfordring kan også være at etterretningen blir «spist opp» av spesialseksjoner som jobber med grovere saker. Med dette mener vi at etterretningsinformasjonen som blir avdekket, kan føre til at «bakmenn» blir identifisert, og at stasjonen ikke har kapasitet til å følge opp. Når spesialseksjonen overtar er det viktig at informasjonen som er ment å brukes til forebygging, forbli på stasjonsnivået. Samtidig ønsker vi at informasjon som blir oppdaget av spesialseksjonen, som faller innunder forebyggende prosjektet, blir delt med beslutningstakeren i det forebyggende prosjektet.

Gjennomføring

For å kunne beskrive gjennomføringen konstruerer vi et problem som forebyggende avsnitt ønsker å gjøre noe med. Se for deg at ungdataundersøkelsen viser til et utbredt cannabisproblem. Distriktet er kjent med dette problemet fra tidligere informasjon, og mener at mørketallene er store. Ut ifra ungdataundersøkelsen og registersøk vet man at problemet handler om ungdom i alderen 16-19 år. Det er vesentlig at informasjon om hvilken type cannabis, hvem disse ungdommene er, hvor og når røykingen foregår, hvor, når og hvordan det rekrutteres, brukes og anskaffes.

Videre i oppgaven setter vi fokus på hvordan prioritering, ledelse og systematisert innhenting av informasjon skal løses. Vi vil ikke gå nærmere inn på hvordan bearbeiding, analyse, og distribusjon av etterretningsproduktet vil foregå. Bakgrunnen for dette er å begrense oppgaven til å gjelde publikumsrettet politiarbeid. Vi påpeker at bearbeiding og analyse er viktig for at etterretningsprosessen skal fungere, og at dette vil inngå i en sirkulær prosess sammen med systematisk innhenting, som vil avdekke nye prioriterte etterretningsbehov og informasjonsbehov underveis i utarbeidelsen av etterretningsproduktet. Analyse og bearbeiding av informasjonen gjør at etterretning blir kunnskapsbasert (Gundhus, 2009, s. 9). Vi vil derimot fokusere på å identifisere problemeiere, og iverksette tiltak for å hindre videre bruk av cannabis. Se vedlegg 1, 2 og 3 hentet fra etterretningsdoktrinen (Politidirektoratet, 2014).

Det er en kjent sak at «hvis politiet hadde visst det de visste» så hadde politiet vært kunnskapsrikt. Dette vil være bakgrunnen for gjennomføring av et prosjekt. Vi ser for oss at i starten av et etterretningsprosjekt er ledelsen nødt til å søke informasjon fra alle betjenter på stasjonen i form av et etterretningsprosjekt. Ved å gjøre det vil mye informasjon som allerede er kjent for betjentene samles inn og registreres. Det vil skapes en plattform for videre informasjonsinnhenting. Vi mener at det samtidig vil kunne motivere til eierskap i prosjektet fra betjentene sin side. Vi mener også at informasjon som betjentene ikke selv har vært med å skape, og som blir «tredd nedover huet deres», heller ikke vil bli brukt. En sammenfatning av erfaringsbasert kunnskap og analytisk kunnskap vil kunne bedre det proaktive arbeidet, og hjelpe til å rette politiets ressurser (Gundhus, 2009, s. 54).

Innrette lede og prioritere

Det er vesentlig at ledelsen er med, og setter klare retningslinjer for hvordan slik metodikk skal utføres og at ledelsen har et langsiktig perspektiv (Politidirektoratet, 2014). Etterretning

for å forebygge cannabisbruk blant unge er et kriminalitetsområde som ikke kan løses med et «quick-fix». Det vil kreve langsiktig kartlegging og implementering av tiltak. Politiet er i dag sett på som hendelsesstyrt (Lie, 2011), noe som innebærer at langsiktige løsninger blir vanskelige å gjennomføre, fordi politiet driver med såkalt «brannslukking» (Gundhus, 2009).

Planlegge

Parolen er som kjent det stedet hvor informasjonsutveksling foregår (Gundhus, 2009). Vi ønsker at parolen blir brukt aktivt for å skape en felles forståelse for prosjektet som skal gjennomføres. Det er viktig at ledelsen legger de føringene som behøves, og forklarer prioriteringene på en måte som gjør at betjentene ønsker å bidra i prosjektet. Vår plan er at det gjennomføres en samleparole med forebyggende, operativt og etterforskning. Målet for denne parolen er å få til eierskap i prosjektet, dette mener vi kan oppnås ved å be dem dele informasjon om cannabisbruk i distriktet. Deretter bes de bruke prosjektmodulen i kriminaletterretningsregisteret til å sende inn informasjon i etterkant på bakgrunn av erfaringsbasert kunnskap. Når dette sammenslås med statistisk kunnskap, utarbeides det prioriterte etterretningsbehov (PEB) for videre informasjonsinnsamling.

I tillegg til storparolen innad i politiet, må politiet også legge til rette for informasjonsutveksling med eksterne samarbeidspartnere som f. eks skolene. Dette er viktig for et godt samarbeid, når tiltak skal iverksettes. Lie (2011) påpeker også viktigheten av informasjonsutveksling for å komme i forkant av en eventuell problemutvikling.

Innhenting

Som nevnt i innledning erkjenner vi at flere innhentingsmetoder, og etterretning allerede blir gjennomført på stasjonsnivå. Men vårt forslag legger vekt på at det blir utført for å sikre at det kan brukes i et forebyggende perspektiv, og at prinsippene for etterretning blir fulgt.

For at etterretning skal kunne brukes som et bra beslutningsgrunnlag, legger Etterretningsdoktrinen ned åtte grunnprinsipper som må følges (Politidirektoratet, 2014):

- Objektivitet og integritet; etterretning må være fordomsfri.
- Tidsriktig; det må være relevant.
- Sentralisert kontroll; ledelsen må være tett på.
- Systematisk og veloverveid;
kjennskap til muligheter og begrensninger ved innhenting.

- Notoritet og sporbarhet; må være etterprøvbart.
- Kildebeskyttelse og skjerming; taushetsplikt og politiregisterloven.
- Tilgjengelighet og deling; Internt og eksternt.
- Prioritering og tilpasningsevne; behov for etterretning og metode for innhenting må vurderes fortløpende.

Patruljene samler inn «råinformasjon» (data), noe f.eks. samleparolen vil hjelpe til å «kickstarte», som bearbeides og settes i sammenheng slik at det blir meningsfull informasjon. Deretter analyseres det, og sjekkes opp mot andre kilder, også kjent som etterretning. Når etterretningslederen og analyseansvarlig utarbeider PEB'er, må patruljene ut å skaffe nye data, for å fylle informasjonshullene. (Politidirektoratet, 2014).

Metodene for å samle inn informasjon er mange. Sett i et etisk perspektiv skal ikke barn og unge brukes som informanter (Rasch-Olsen, 2011). Ikke planlagt innsamlet informasjon som patruljene får vite av barn og unge, kan fortsatt brukes i prosjektet, men patruljene skal ikke bruke barn og unge som informanter. Informasjon som kommer fra barn og unge, skal verifiseres ved flere kilder, og registrering i kriminaletterretningsregisteret skal gjøres kun i spesielle tilfeller jf. Lovverket. Er kilden over 18 år, ser vi ikke noe problem ved å bruke vedkommende som informant. Siste års elever ved videregående bør derfor kunne brukes. Bruk av informanter er et vanskelig tema som vi ikke vil gå dypere inn på i denne oppgaven.

Kilder til informasjon som vi ser for oss kan brukes er; spaning, innholdsdata fra elektroniske artikler, spaning på internett (sosiale medier), samtaler med skole og foreldre, informasjon fra avhør, overvåkningskamera på skoler, andre samarbeidspartnere. Listen er ikke uttømmende.

På bakgrunn av informasjonen som innhentes kan det i tillegg til etterretningsproduktet utarbeides indisierapporter, som kan danne grunnlag for beslutning om pågripelse og ransaking og beslag. Indisier kan samlet sett skape nok bevis til å utarbeide en slik beslutning (Bjerknes & Johansen, 2009).

Vi vil påpeke at informasjonen som innhentes skal brukes til beslutningsstøtte, og ikke for at patruljene skal bygge egne straffesaker, men kommer patruljene over straffesaker ute, skal selvfølgelig dette følges opp av patruljene.

Hvorfor ikke POP?

Etterretning og problemorientert politiarbeid er i litteraturen definert som to ulike arbeidsmetoder. POP referer til lokalsamfunnet, og er avhengig av publikum for å vite hvor det foreligger et problem (Gundhus, 2009, s. 40). I tillegg er POP rettet mot lokalt samarbeid for å kunne løse problemet (Lie, 2011, s. 304). Etterretning er ment brukt der man ønsker å ha fokus på straffeforfølgning, og har som mål å støtte opp under etterforskningen (Tilley sitert i Gundhus, 2009, s. 40) Problemorientert politiarbeid bygger på et prinsipp om at analysene skal komme av statistikker basert på anmeldeshistorikk, og at informasjonen skal brukes til å styre patruljer til et problemområde. Samtidig vil vi påpeke at narkotikaproblematikken ikke har et publikum som nødvendigvis kontakter politiet selv, og da blir kartleggingsfasen vanskelig. Grunnen til dette er at statistikk kan avle statistikk, og at politiet jobber ut ifra et bekræftelsesbias. Med andre ord er det de samme som vil bli tatt igjen og igjen, noe vi diskuterer nærmere under etiske problemer.

Vi ønsker å sette fokus på en svakhet vi ser i POP-metoden slik den brukes i dag, og slik den er referert til i dagens litteratur. I dag baserer POP seg på statistikker som genereres fra anmeldelser, slik at det kan lages såkalte «hot-spots-kart» ved hjelp av geografiske informasjonssystem, og rette ressursene mot disse (Gundhus, 2009). I beste fall vil da statistikkene vise en adresse eller et område. For å takle et narkotikaproblem enten i form av bruk eller salg, er vi nødt til å være mer spesifikk med hva slags informasjon som trengs, for å stanse røyking av cannabis. Et tenkt eksempel kan være; anmeldelsesstatistikken viser at det røykes cannabis i postnummer XXXX. Ved bruk av etterretningsmetoden kan politiet i tillegg få svar på at det røykes bak en hytte 300 meter inn i skogen i krysset mellom Eksempellia og Eksempelåsen mellom klokken 20:00 og 23:00, og navnet på han som supplerer ungdommene med stoffet. Blant de ungdommene vi møtte i løpet av praksisåret som ble tatt for bruk av cannabis, var mange allerede i kontakt med politiet. En av oss opplevde å ransake mobiltelefonen til en mistenkt, som førte til bort imot 20 navn på andre «brukere». Ikke alle var nye navn for politiet, men det indikerer at cannabisbruken er utbredt. Politiets forebyggende ungdomspatrulje i Bærum bekreftet at dette er tilfellet, men at de ikke har ressurser til å aksjonere mot alle i ett nettverk. Det samme kommer frem i A-magasinetts artikkel «Den fordømte hasjen». Artikkelen beskriver blant annet en aksjon mot videregående skoler på vestkanten i Oslo, der politiet opplevde at fire pågripelser ble til 36 pågripelser og at de da var nødt til å stoppe. (Halvorsen & Vedeler, 2014). Hvis politiet skal målrette ressursene for å håndtere et cannabisproblem, er de nødt til å ha korrekt og konkret

informasjon, slik at det ikke sløses med ressurser. Men politiet er også avhengig av et samarbeid med publikum; som foreldre og ungdommen selv, i tillegg til samarbeidspartnere som skolen, utekontakten, helsestasjoner m.v. for å få løst problemet i etterkant.

3.3 Publikumsrettet politiarbeid og forebyggende tiltak

I denne delen av oppgaven vil vi sette fokus på hvordan vi ser for oss at etterretning vil være publikumsrettet politiarbeid, og hvordan etterretningsproduktet kan legge føringer for hvilke forebyggende tiltak som kan iverksettes.

Problemeier og publikum

POP gir politiet definisjonsmakten i det tverretatlige samarbeidet. På samme måte ønsker vi at etterretningsmetoden skal hjelpe politiet å definere hvilke samarbeidspartnere som skal hjelpe til å løse problemet, og å definere problemeierne. Narkotikaproblematikk er i en særstilling fordi det ikke er sett på som et publikumsorientert problem (Gundhus, 2009). Vi mener at narkotika påvirker publikum. Spesielt ungdommen selv, foreldre (primærfamilien), skolen og omgangskretsene, i første fase og samfunnet i neste fase. Vestkantungdommen er kjent som trendsettere. Dette gir grunn til bekymring for videre forplantning av cannabisbruk (Halvorsen & Vedeler, 2014). Derfor mener vi at problemet kan tilskrives ungdommen selv, foreldre og skolen. Allikevel ønsker vi å bruke etterretning på grunn av kompleksiteten.

I innledningen forklarte vi problematikken rundt vestkantungdommen. Likevel er det klasseforskjeller også på vestkanten. Selv om flertallet er ungdom som kommer fra resurssterke familier, er det ungdom som kommer fra familier med lavere sosioøkonomiske levekår. Marianne N. Hansen har i sin artikkel om ulikheter i ungdoms utdanningsvalg, prestasjoner og sosiale settinger, sett på forskjellene i bydelene i Oslo. (Hansen, 2005) I motsetning til Willy Pedersen som fokuserer på ungdom og rus, har hun fokusert på ungdoms utdanningsvalg. Begge forskerne, og flere med dem, er enige om at foreldrenes utdanningsnivå, økonomi og samfunnsklasse reproduseres i de valg deres ungdommer gjør. Alkoholkonsumet er høyest på den velstående vestkanten, men misbrukerne der rammes ikke like raskt av de negative sosiale konsekvensene som en misbruker fra en lavere sosial klasse (Pedersen, 1998, p. 23).

I Asker og Bærums lokalavis, Budstikka, ble representanter fra politiets forebyggende ungdomspatrolje intervjuet rett før påske 2015. Overskriften leser: ”Vi har latt gode karakterer

kamouflere et stort problem”. Videre står det at ”liberale foreldre og gode karakterer kan ha gjort at den store cannabisbruken i Bærum har fått for lite oppmerksomhet” (Sætre, 2015).

Tradisjonelt er cannabisbrukere sett på som marginaliserte personer, som kommer fra lavere klasser, har hippietendenser, og er personer som ønsker å gjøre opprør (Sandberg & Pedersen, 2010). Sandberg & Pedersen beskriver i boken, at denne klassiske cannabismisbrukeren ikke lenger eksisterer, da «Alle røyker hasj» (2010, s. 75). Brukere av cannabis, foreldre og skolen, er som beskrevet over, en informasjonskilde. De vil alle være sett på som en del av publikum. Det at politiet bruker disse som informasjonskilder, er å anse som publikumsrettet politiarbeid.

Etisk dilemma

Etterretningsinformasjon i politiets kriminaletterretningsregister kan brukes av tjenestemenn som på eget initiativ aksjonerer mot en enkelt ungdom. Dette mener vi er problemfylt. Etterretning baseres på samarbeid med publikum. Grunnen til dette er at slike aksjoner fører med seg ytterligere etterretningsinformasjon som registreres på den enkelte ungdommen. Dersom dette gjentar seg kan denne ene ungdommen fremstå som en «hardere kriminell» enn det ungdommen i realiteten er. Uten en grundig avklaring fra ledelsen sin side om fenomenet som helhet, og gjennomføringen av metodene, kan enkelte ungdommer stemples og oppleve at de blir utsatt for en «heksejakt». For ungdom fra familier med lavere sosioøkonomisk levekår er konsekvensene større ved bruk av cannabis, enn for ressurssterk ungdom. (Pedersen, 1998). Det etiske dilemma videreføres da dersom lærere og skolens administrasjon på bakgrunn av politiets stadige interesse i en av deres elever, stempler eleven til å ha adferdsproblemer som ligger over deres kompetansenivå. Samtidig som eleven selv stigmatiserer seg selv, ved å akseptere avvikerrollen. Dette kan føre til at ungdommen marginaliseres og presses ut av skolen. (Hauge, 2007).

Lie (2011, ss. 88-90) fokuserer også på problemet ved å bruke enkeltungdommer til å skremme en gruppe cannabisrøykere. Stigmatisering av en enkelt ungdom er ikke hjemmelsgrunnlag for å sjekke noen for narkotikabruk. ”Målet helliger middelet”-tankegang vil ikke fungere som en forebyggende metode. Ungdommen må ses på som en helhetlig gruppe, for at forebyggingen skal fungere. Etikken rundt etterretning dreier seg derfor om måten politiet driver informasjonsinnhenting på, og samarbeidet med andre etater. Dersom den forebyggende etterretningen fører til stempeling og stigmatisering, kan enkelte forebyggende tiltak og straffereaksjoner bli vurdert uhensiktsmessig ovenfor enkelte

ungdommer, fordi de oppnår høyere kriminell status enn de egentlig har (Auglend, Mæland, & Røsandhaug, 2004).

Forebyggende tiltak

Målet med forebyggende etterretning er å utarbeide et godt beslutningsgrunnlag for hvordan politiet og problemeierne best kan hindre videre bruk av cannabis. Etter ferdigstilt etterretningsprodukt, må det derfor iverksettes tiltak rettet mot ungdommen.

Etterretningsproduktet skaper to spor. For det første må det for de ungdommene, som beviselig har brutt staffeloven, få konsekvenser etter straffeprosessloven. Med dette mener vi anmeldelse, straffeprosessuelle tiltak og avhør. Det må vurderes om det skal gjennomføres en bekymringssamtale, og om det blir aktuelt med påtaleunntatelse med vilkår eller ungdomsoppfølging i konfliktråd. For det andre må de ungdommene og deres foreldre, der det ikke foreligger bevis på lovbrudd, bli tilbudt en bekymringssamtale. Eventuelt med en frivillig urinkontrakt. Disse tiltakene faller inn under personorientert kriminalitetsforebyggende tiltak (Lie, 2011).

Ved å slå ned på ungdom som bruker cannabis, ved hjelp av pågrepelse, anmeldelse, bekymringssamtale, ungdomsoppfølging i konfliktråd med urintest og eventuelt påtaleunntatelse med vilkår, vil disse ungdommene få merke at det har konsekvenser å bruke cannabis (Lie, 2011). Det er viktig at det er ungdommen selv som får merke konsekvensen, og at foreldrene ikke hindrer konsekvenslæring ved å «betale boten for dem». Vår hypotese er at mange av disse ungdommene da vil ta dette på alvor og holde seg på matta. Vi må påpeke at straffeprosessuelle tvangsmidler som pågrepelse, ransaking og beslag ikke skal brukes som forebyggende metode (Fredriksen, 2011), men at det er oppfølgingen i etterkant som skal hindre videre bruk. Bruk av tvangsmidler vil midlertidig ha en sideeffekt hvis de blir iverksatt, og kan hindre bruk blant andre ungdommer.

Utenom de personorienterte tiltakene, vil det å få foreldrene på banen være det viktigste. Etterretningsproduktet må benyttes til å få foreldre til å skjønne hvor alvorlig dette cannabisproblemet er. Som vi nevnte i innledningen er vestkantungdommen gitt frie tøylar, og den uformelle sosiale kontrollen er fraværende. Den uformelle sosiale kontrollen må derfor styrkes, ved at foreldre, naboer og jevnaldrende tar større ansvar. Dette er viktig for å

forhindre en overgang til asosiale miljøer. Det er med andre ord viktig med tilhørighet, aksept, opplevelse av mestring og følelse av egenverdi innad i trygge sosiale nettverk. (Øia & Fauske, 2010). Det er kjent i dag at foreldrene er den viktigste ressursen for å hindre videre cannabisbruk (Lie, 2011, s. 62). Grunnen for dette er at; «Familien er uten sammenligning den mest betydningsfulle institusjonen i samfunnet vårt når det gjelder å påvirke normer og verdier» (Politidirektoratet, 2011). Problemet slik vi ser det, er at det er vanskelig å nå ut til foreldrene. I dag opplever distrikter at det er tomt på informasjonsmøter, og at enkelte foreldre ikke ser problemet. Vi opplevde selv at det noen ganger var dårlig oppmøte på bekymringsamtaler, og i noen tilfeller møtte ungdommen opp med advokat i stedet for foreldre. Vi mener det bør utvikles andre metoder for å nå ut til foreldre, slik at de oppfatter alvor. Vi går ikke nærmere inn på hvordan denne kontakten bør skje, men vi mener at det må gjøres på en kreativ måte.

Skolen er som nevnt en viktig samarbeidspartner. Mye av problematikken rundt cannabis, som romantiseringen, rekrutteringen og salg av stoffet foregår på skolen.

Dette illustreres godt i forklaringene til en 19-åring i artikkelen «Den fordømte hasjen» (Halvorsen & Vedeler, 2014) «Det startet i det små ved skoleområdet. Så bygde det seg ut. Alle visste at jeg kunne skaffe. Grønt [marihuana] om sommeren, brunt [hasj] om vinteren.» 19-åringen forklarte at de løsnet takplatene i himlingene på skolen og la stoffet oppunder taket. Så sendte han en billedmelding med Snapchat til aktuelle kunder som viste hvor transaksjonsstedet var. Kundene kunne da hente cannabis der og legge igjen en avtalt pengesum. (Halvorsen & Vedeler, 2014).

Det er derfor viktig at politiet samarbeider videre med skolen etter at etterretningsproduktet er ferdigstilt. I følge Lie (2011) er foreldremøter viktig for å ansvarlig- gjøre foresatte, mens rusundervisning er mindre verdsatt. Foreldremøtene fremmer samarbeidet mellom hjem, skolen og politiet, forutsatt at foreldrene møter. Etterretningsproduktet kan gi informasjon om hvordan rekruttering og salg foregår på skolens område, hvis denne deles med skolen, kan skolen iverksette situasjonelle forebyggende tiltak for å hindre at dette fortsetter (Lie, 2011). Etterretningsproduktet kan også bidra til å gi skolen og foreldre oppdatert informasjon om tegn og symptomer, deriblant, trender, ord og uttrykk som de kan identifisere.

Vi vil med andre ord at Etterretningen skal hjelpe til å samkjøre ressursene innad i et SLT samarbeid. SLT står Samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak (Lie, 2011). SLT

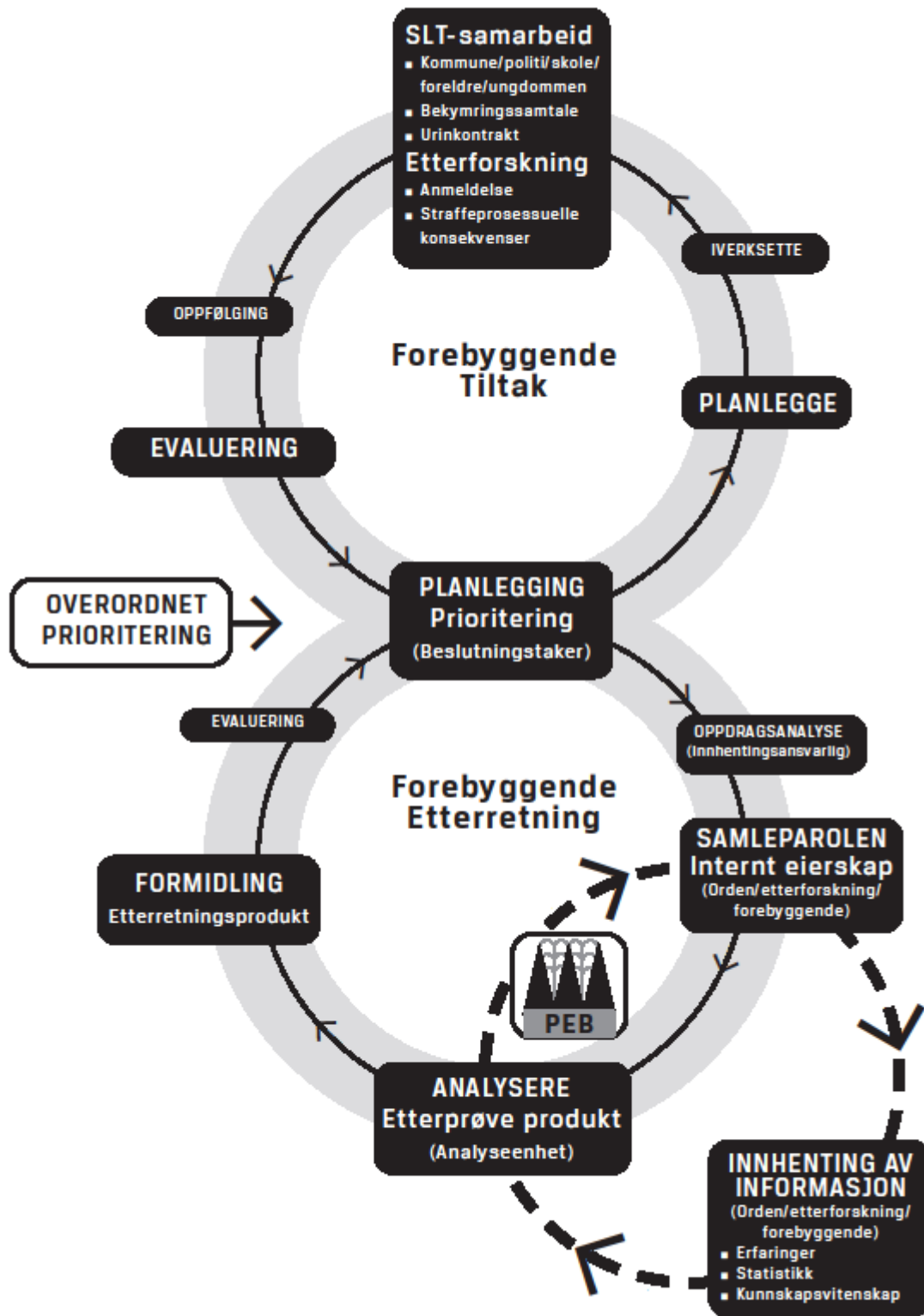
skal effektivisere et allerede eksisterende samarbeid, og er rettet mot barn og unge mellom 12 og 18 år. Det som er viktig er at politiet skal håndtere symptomene, mens andre etater skal håndtere de bakenforliggende årsakene. Noe som underbygger at politiet kan bidra med god informasjon om fenomenet cannabis. SLT er ment til å styrke samarbeidet, og ikke skape nye tiltak. SLT er også ment til å være langsiktig. (Lie, 2011) Vår tanke er at det skal foreligge tiltak i SLT som kan iverksettes ved ungdommer som har havnet på skråplanet. Etterretning skal klare å «plukke» opp disse ungdommene tidlig nok.

Etterretningsdoktrinen viser at en viktig del av arbeidet i tiltakshjulet er evalueringen (Vedlegg 2). For at etterretning skal ha noen hensikt, vil evaluering vise til om tiltakene fungerer, men også hvorvidt etterretningsinformasjonen er korrekt. Dette skjer i en sirkulær prosess. I tillegg viser vi til Lie (2011) sin beskrivelse av evaluering i KATE-modellen, da dette er overførbart til etterretningsprosessen med tiltak. Lie forklarer at man må evaluere prosjektprosessen, ved f.eks. å se på samarbeidet internt og eksternt, metodikken og i hvilken grad tiltak er gjennomført m.v. Deretter må man evaluere effekten av de implementerte tiltakene, for å se om det har hatt noen virkning på cannabisrøykingen.

På bakgrunn av metodikkfremleggelsen ovenfor, har vi utviklet en Forebyggende Etterretningsmodell som skal hjelpe til å illustrere innføring av etterretning på stasjonsnivå (se neste side).

Forebyggende Etterretningsmodell

4.0 Konklusjon

I oppgaven vår har vi forsøkt å belyse hvordan vi ser for oss at etterretning som metode kan brukes for å forebygge videre cannabisbruk blant videregående elever.

Vi startet med å se om lovverket la noen hindringer for bruk av metoden, vi fant ikke noe som skulle tyde på det. Politiet må derimot være nøye med hvilket lovverk som gjelder til enhver tid, og være bevisst hva slags informasjon som lagres og deles med andre etater.

Taushetsplikten legger heller ingen hindring, så lenge delingen av informasjon er i et forebyggende perspektiv, og det kan hjelpe etatene med å være i forkant av kriminalitet.

Vi diskuterte deretter hvorvidt metoden kan brukes på et stasjonsnivå, eller om det vil være for ressurskrevende, og om politikulturen vil tillate det. Vi konkluderer med at ressurser er en hindring, men at det kan la seg gjøre ved korrekt styring fra ledelsen og eierskap hos politibetjentene. I forhold til politikulturen mener vi at eierskapet til prosjektet vil være en vesentlig faktor, og at hvis betjentene blir inkludert fra starten av, vil det være mulig å implementere metodikken.

Vi har også konkludert med at forebyggende etterretning vil være vanskelig å gjennomføre på en større stasjon uten at det innføres en analyseenhet, som ledes av en politibetjent med utdanning i operativ kriminalanalyse.

Planlegging og innhenting av informasjon, må overses av en etterretningsleder og beslutningstaker, for å hindre «heksejakt» og «hobbyanalytikere». Det er viktig at de åtte grunnprinsippene for etterretning blir fulgt, som nevnt på side 16, slik at etterretningsproduktet kan danne et godt beslutningsgrunnlag.

På bakgrunn av etterretning skal det iverksettes diverse forebyggende tiltak. Det viktigste mener vi er å ansvarliggjøre foreldrene og ungdommen, og skape et godt samarbeidsforum mellom hjem, skole og politi. Tilslutt påpekte vi viktigheten av evaluering. Både av prosessen og i gjennomføringen av tiltakene.

Vi utviklet også en modell for å illustrere hvordan vi ser for oss at Forebyggende Etterretning skal fungere.

Vi mener at implementeringen av etterretningsmetoden vil fungere på et stasjonsnivå, på bakgrunn av flere elementer. POD bekrefter til oss at det teoretisk vil være mulig, samtidig som flere lærere ved politihøgskolen var enig da vi la det frem for dem. I tillegg mener vi det vil fungere fordi arbeidsmetoden er bygget på forskningsbasert kunnskap, prosessen og tiltakene vil evalueres, det fremlegges en klar strategi for implementering av arbeidsmetoden og metodikken legger opp til at det kan være flere teoretiske tilnærminger til cannabisproblemet (Lie, 2011, s. 98).

Bibliografi

- Auglend, R., Mæland, H. J., & Røsandhaug, K. (2004). *Politirett* (2.. utg.). Oslo: Gyldendal Akademiske.
- Bjerknes, O. T., & Johansen, A. H. (2009). *Etterforskningsmetoder – en innføring*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Dalland, O. (2012). *Metode- og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Fredriksen, S. (2011). *Straffeprosessuelle tvangsmidler i et forebyggingsperspektiv*. Oslo: Politihøgskolen upublisert.
- Hansen, M. N. (2005). Utdanning og ulikhet: Valg, prestasjoner og sosiale settinger. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 46(2), ss. 133-155.
- Hauge, R. (2007). Stempling og stigmatisering. I L. Finstad, & C. Høigård (Red.), *Kriminologi* (ss. 300-307). Oslo: Pax.
- Lie, E. M. (2011). *I FORKANT kriminalitetsforebyggende politiarbeid* (1. utgave, 2. opplag.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Myhrer, T.-G. (2014, August). Vern eller hinder? Taushetsplikten i det kriminalforebyggende samarbeid mellom etatene. Oslo: Politihøgskolen.
- Pedersen, W. (1998). *Bittersøtt: Ungdom, sosialisering, rusmidler*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Politidirektoratet. (2011). *Veileder for politiets bekymringsamtale - Dialog for ansvar og positiv endring*. Oslo: Politidirektoratet.
- Politi-loven. (1995, August 4). Lov om politiet.
- Politiregisterforskriften. (2013). Forskrift om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten.
- Politiregisterloven. (2010). Lov om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten.

- Rasch-Olsen, A. (2011). *Politiets bruk av informanter - et nødvendig onde*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Riksadvokaten. (1999, desember 22). Rundskriv fra riksadvokaten Del II - nr. 3/1999. Oslo: Riksadvokaten.
- Riksadvokaten. (2014, juni 26). Rundskriv nr. 2/2014 om narkotikasaker. Oslo: Riksadvokaten.
- St. meld. nr. 42 (2004-2005). (2005). *Politiets rolle og oppgaver*. Oslo: Justis- og politidepartementet.
- Straffeprosessloven. (1981). Lov om rettergangsmåten i straffesaker.
- Thurén, T. (2009). *Vitenskapsteori for nybegynnere*. Oslo: Gyldendal akademiske.
- Øia, T., & Fauske, H. (2010). *Oppvekst i Norge*. Oslo: Abstrakt.

Selvvalgt Pensumlitteratur

- Gundhus, H. I. (2009). *For sikkerhets skyld IKT YRKESKULTUR OG KUNNSKAPSARBEID I POLITIET*. Unipub forlag.
- Halvorsen, B. E., & Vedeler, M. (2014, 07 11). Den fordømte harsjen. *A-magasinet*, 10.
- Politidirektoratet. (2011). *Politiets bekjempelse av narkotikakriminalitet i perioden 2011 til 2015*. [Oslo]: Politidirektoratet.
- Politidirektoratet. (2014). *Etterretningsdoktrine for politiet versjon 1.0*. [Oslo]: Politidirektoratet.
- Sandberg, S., & Pedersen, W. (2010). *Cannabiskultur*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Sætre, M. D. (2015, 03 22). *Budstikka*. Hentet 03 25, 2015 fra Vi har latt gode karakterer kamuflere et stort problem:

http://www.budstikka.no/ece5.api.no/___Vi_har_latt_gode_karakterer_kamuflere_et_stort_problem-5-55-52826.html

Ungdata. (2014, 11 5). *ungdata.no*. Hentet fra Ungdata-undersøkelsen i Bærum 2014:

http://ungdata.no/asset/7824/1/7824_1.pdf

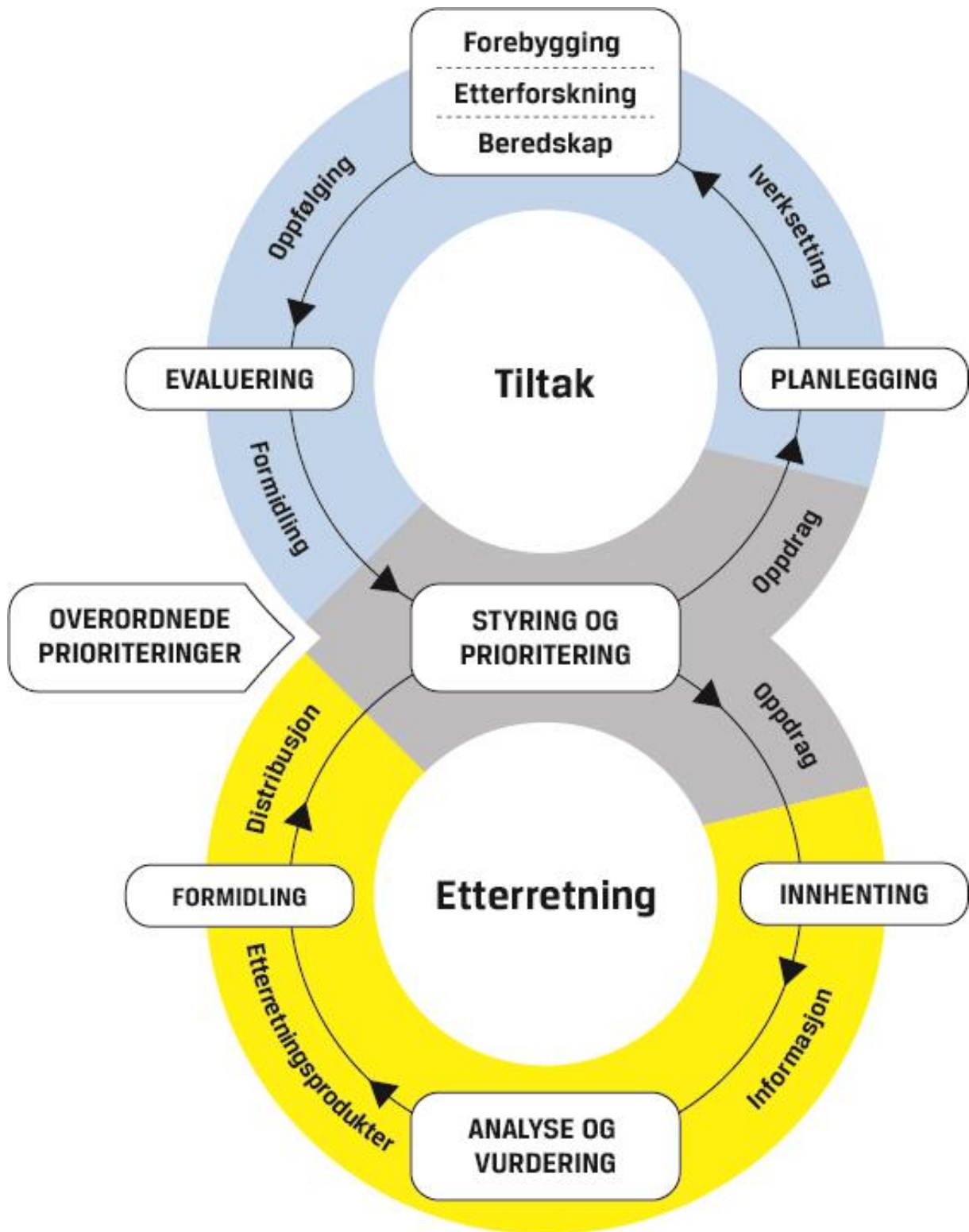
Vedlegg

Vedlegg 1:

Prosess		Oppgaver	Utførende	Ansvarlig	
STYRING OG PRIORITERING	Innrette, lede og prioritere	<ul style="list-style-type: none"> Sette kurs og prioritere etterretningsbehov. 	Oppdragsgiver – leder, ledergrupper	Oppdragsgiver – leder, ledergrupper	
		<ul style="list-style-type: none"> Lede og koordinere etterretningsprosessen på vegne av oppdragsgiver. Sikre oppdragsforståelse. 	Etterretningsleder, oppdragsgiver	Etterretningsleder	
INNHENTING	Planlegge	<ul style="list-style-type: none"> Gjennomføre oppdragsanalyse sammen med innhentingsansvarlig og flerkildeanalytiker. Utvikle informasjonsbehov og utarbeide innhentingsplan. Vurdere informasjonstilgjengelighet, relevans og gjennomførbarhet. Prioritere og koordinere bruk av innhentingsmetoder. 	Etterretningsleder, innhentingsansvarlig, flerkildeanalytiker	Etterretningsleder	
		Innhente	<ul style="list-style-type: none"> Iverksette datainnsamling i hht. innhentingsplan. Kontrollere at innhentet data/informasjon svarer til informasjonsbehovet. Registrere og formatere innhentet data/informasjon. Evaluere kilde og data/informasjon. Vurdere evt. behov for sanitisering. Angi distribusjonskoder for videre bruk av data/informasjon. 	Operatører, innhentingsansvarlig	Innhentingsansvarlig
ANALYSE OG VURDERING	Bearbeide		<ul style="list-style-type: none"> Initiell bearbeiding til forståelige og lesbare produkter. Vurdere informasjon i kontekst – evt. gjennomføre enkildeanalyse. Hent inn ny informasjon/ tilleggsm informasjon ved behov. 	Operatører, enkildeanalytiker, innhentingsansvarlig	Innhentingsansvarlig
		Analysere	<ul style="list-style-type: none"> Sammenstille relevante data og informasjon fra flere kilder. Analysere og vurdere informasjon i kontekst. Bestille ny tilleggsm informasjon ved behov. Predikere fremtidig betydning. Avdekke etterretningshull og påpeke nye etterretningsbehov. 	Flerkildeanalytiker, analyseansvarlig	Analyseansvarlig
			Distribuere	<ul style="list-style-type: none"> Sikre at beslutningstakers etterretningsbehov bevares i produktet. Presentere produktet. 	Flerkildeanalytiker, analyseansvarlig
DISTRIBUERE	<ul style="list-style-type: none"> Sikre at de prioriterte etterretningsbehovene blir besvart rettidig og i rett format. Formidle relevant etterretning til andre aktuelle mottakere. Fremme nye etterretningsbehov til oppdragsgiver for prioritering. 	Etterretningsleder, flerkildeanalytiker		Etterretningsleder	

Tabell 5. Ansvar og oppgaver i etterretningsprosessen.

Vedlegg 2:

Vedlegg 3:

